

УДК 332.132

РОЛЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ДЕРЖАВИ ПРИ ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНОГО МІСЦЯ РОЗМІЩЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА<http://orcid.org/0000-0002-3069-6462>

Зибарева Оксана Василівна, доктор економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, e-mail: oksana.zybareva@gmail.com, [050 434 18 90](tel:0504341890)

Oksana Zybareva, Doctor of Economics, Associate Professor, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi

O. Zybareva. The role of foreign economic relations of the state in finding the optimal place of the enterprise.

The successful placement of productive forces is fundamental an economic problem of every state, including Ukraine. An important aspect in her the solution is the development of an international division of labor and the formation of interstate economic connections So, not taking into account the so-called "interstate cooperation" in the search the optimal location of the enterprise can lead to erroneous conclusions. When providing effective work of the system of foreign economic relations special attention deserves a solution to a number of issues, namely: the development of the necessary legislative framework; creation or restructuring or development of institutional structures that regulate external relations, provision of an appropriate economic environment. In modern conditions Ukraine's international cooperation should take place in the following main forms: engagement foreign investment; scientific and technical cooperation, development of international tourism, cultural ties between countries, mutually beneficial foreign trade, assistance in providing loans and loans, the interest of countries in the joint development of rich natural resources, creation of joint ventures, specialization and co-operation of production, trade technologies. So, we can reasonably assert that today Ukraine has everything prerequisites for the deepening of international relations. This is facilitated by natural conditions, geographic location, labor and scientific and technical potential. In turn development and strengthening of foreign economic relations of the state will positively affect on optimal spatial orientation of business.

Зибарева О. В. Роль зовнішньоекономічних зв'язків держави при пошуку оптимального місця розміщення підприємства.

Вдале розміщення продуктивних сил є фундаментальною економічною проблемою кожної держави, в тому числі й України. Важливим аспектом у її вирішенні є розвиток міжнародного поділу праці і формування міждержавних економічних зв'язків. Отже, не врахування так званого «міждержавного співробітництва» при пошуку оптимального місця розміщення підприємства може призвести до помилкових висновків. При забезпеченні ефективної роботи системи зовнішньоекономічних зв'язків особливої уваги заслуговує вирішення ряду питань, а саме: розроблення необхідної законодавчої бази; створення або реструктуризація чи розвиток інституційних структур, що регулюють зовнішні зв'язки, забезпечення відповідного економічного середовища. В сучасних умовах міжнародна співпраця України повинна відбуватися в таких основних формах: залучення іноземних інвестицій; науково-технічна співпраця, розвиток міжнародного туризму, культурних зв'язків між країнами, взаємовигідна зовнішня торгівля, сприяння у наданні кредитів і позик, зацікавлення країн у спільній розробці багатих природних ресурсів, створенні спільних підприємств, спеціалізації і кооперуванні виробництва, торгівлі технологіями. Отже, можемо обгрунтовано стверджувати, що сьогодні Україна має усі передумови для поглибленого розвитку міжнародних відносин. Цьому сприяють природні умови, географічне розташування, трудовий та науково-технічний потенціал. В свою чергу розвиток і зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків держави позитивно відіб'ється на оптимальній просторовій орієнтації бізнесу.

Зибарева О. В. Роль внешнеэкономических связей государства при поиске оптимального размещения предприятия.

Удачное расположение производительных сил фундаментальной экономической проблемой каждого государства, в том числе и Украины. Важным аспектом в ее решении является развитие международного разделения труда и формирования межгосударственных экономических связей. Итак, не учета так называемого «межгосударственного сотрудничества» при поиске оптимального размещения предприятия может привести к ошибочным выводам. При обеспечении эффективной работы системы внешнеэкономических связей особой внимания заслуживает решение ряда вопросов, а именно: разработка необходимой законодательной базы; создание или реструктуризация или развитие институциональных

структур, регулирующих внешние связи, обеспечение соответствующей экономической среды. В современных условиях международное сотрудничество Украины должна происходить в следующих основных формах: привлечение иностранных инвестиций; научно-техническое сотрудничество, развитие международного туризма, культурных связей между странами, взаимовыгодное внешняя торговля, содействие в предоставлении кредитов и займов, интерес стран в совместной разработке богатых природных ресурсов, создании совместных предприятий, специализации и кооперировании производства, торговли технологиями. Итак, можем обоснованно утверждать, что сегодня Украина имеет все предпосылки для углубленного развития международных отношений. Этому способствуют природные условия, географическое положение, трудовой и научно-технический потенциал. В свою очередь развитие и укрепление внешнеэкономических связей государства положительно отразится на оптимальной пространственной ориентации бизнеса.

Постановка проблеми. Вдале розміщення продуктивних сил є фундаментальною економічною проблемою кожної держави, в тому числі й України. Важливим аспектом у її вирішенні є розвиток міжнародного поділу праці і формування міждержавних економічних зв'язків. Зовнішні зв'язки держави це не лише взаємний обмін партнерів, якими виступають країни, послугами, інформацією та продуктами власного матеріального виробництва, а й коаліція політичних органів, спрямована на ефективне вирішення глобальних проблем людства та розширення особистих контактів громадян. Отож, не врахування так званого «міждержавного співробітництва» при пошуку оптимального місця розміщення підприємства може призвести до помилкових висновків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням міждержавних зв'язків присвячено багато наукових публікацій. Так, зокрема, у розбудові нових міждержавних порядків слід відзначити праці Фесенка М. В. [1], Раздиної Е. В. [2], Чернявської Л. Н. [3]; у напрямку економічної безпеки - Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. [4], Камлик М. І. [5].

Особливої уваги заслуговують дослідження проведені у напрямку комунікативних технологій [6-11]. Адже, вчасне інформування про політично-економічну ситуацію і «насторі» дозволять оперативно і правильно реагувати при прийнятті рішень щодо просторового орієнтування бізнесу.

Мета статті - дослідження впливу зовнішньоекономічних зв'язків на розміщення продуктивних сил.

Результати дослідження. Зовнішні зв'язки мають розгалужену структуру. Їх класифікують за різними ознаками [12]. За змістом, характером, предметами обміну поділяються на політичні, економічні, наукові, культурні, інформаційні, воєнні, екологічні, релігійні, гуманітарні відносини та особисті стосунки громадян. За часовою тривалістю: тимчасові та стабільні, довготривалі. За територією: з країнами Європи, Азії, Америки тощо. За рівнем розвитку країн: з розвиненими країнами і країнами, що розвиваються. До того ж кожна група зв'язків має свою ієрархічну багаторівневу структуру. Наприклад, економічні зв'язки поділяються на зовнішньоторговельні, науково-технічні, інвестиційні, кредитно-фінансові, інтуристські тощо.

Ступінь участі країни у міжнародних економічних зв'язках оцінюється за такими показниками [13]: 1) експортна (імпортна) квота - відношення експорту країни до ВВП (характеризує рівень відкритості національної економіки); 2) обсяг експорту (імпорту) країни на одну особу (характеризує ступінь відкритості економіки); 3) експортний потенціал країни, що виражається через обсяг виробленої продукції, який країна може продати на світовому ринку без жодної шкоди для задоволення своїх внутрішніх потреб; 4) відношення частки країни у світовому виробництві певного продукту до частки країни у світовій торгівлі ним (характеризує ступінь конкурентоспроможності вітчизняного виробу на світовому ринку); 5) частка різних товарних груп у загальному обсязі експорту (характеризує структуру експорту); 6) частка критичного імпорту, відношення імпорту ресурсів, товарів, послуг, яких країна не виробляє до загального обсягу імпорту; 7) відношення між обсягом прямих інвестицій країни за кордоном і обсягом іноземних прямих інвестицій в її економіку; 8) обсяг зовнішнього боргу країни та його співвідношення з ВВП та експортом країни (граничний розмір обслуговування видатків не

повинен перевищувати 50 % експорту); 9) показник умов торгівлі, який виражається через відношення експортних цін країни до імпортних; 10) показник розподілу вигід від зовнішньої торгівлі, що визначається як відношення виграшу країни-експортера до виграшу країни-імпортера.

Держава планує свою зовнішньоекономічну діяльність виходячи з економічної доцільності. Вона створює умови для економії витрат в господарстві або в окремих її галузях. Плани зовнішньоекономічної діяльності мають всебічно враховувати переваги, які впливають з міжнародного розподілу праці в інтересах розвитку економіки, технічного прогресу та підвищення рівня життя народу.

Для України розвиток ефективних зовнішньоекономічних зв'язків це об'єктивний шанс для швидшого подолання економічної кризи, сприяння ефективному і стабільному розвитку продуктивних сил, що безумовно відобразиться на зростанні життєвого рівня населення. Беззаперечним є той факт, що держава, яка не зацікавлена у розвитку зовнішньої торгівлі, у налагодженні господарських зв'язків з іншими країнами світу, має приблизно в 1,5 - 2 рази збільшити витрати власного виробництва.

В сучасній стратегії економічного розвитку України, однією з найважливіших сфер діяльності держави є створення та розвиток зовнішньоекономічних відносин з усіма країнами світу, і особливо з найбільш розвинутими. Підхід, що передбачає інтернаціоналізацію виробництва приведе до покращення як якості продукції так і рівня його технологій і цим самим сприятиме інтеграції України в Європейський і світовий ринки.

Нажаль, на сьогодні обсяги національного експорту не відповідають рівню бажаному для України у світогосподарських зв'язках. Наша держава, з населенням майже 1,5% від населення світу, є країною з великим природно-ресурсним та промисловим потенціалом. Однак, на її долю припадає невідповідно низька частка світового експорту, близько 0,2%. Особливо помітно це у порівнянні з іншими країнами. Так, Росія експортує свою продукцію на суму 0,4 тис. дол. в перерахунку на душу населення, США — на суму 2,0 тис. дол., Великобританія — 3,1 тис. дол., Канада — 5,6 тис. дол., Японія — 3,2 тис. дол., Італія — 3,3 тис. дол., Франція — 4,1 тис. дол., Німеччина — 5,1 тис. дол., в той час як Україна лише на 0,2—0,3 тис дол. [14]

Всі країни світу певною мірою залучені в міжнародний поділ праці. Тенденції розвитку світового господарства визначаються поглибленням цього процесу. Адже, міжнародний поділ праці - це вища ступінь суспільного територіального поділу праці між великими сферами виробництва: промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт і т. д., яке далі розчленовується на більш дробові і вузькі галузі, і веде до створення спеціалізованих виробництв (наприклад, промисловість галузь важкої промисловості металургія чорна, кольорова комбінати повного, неповного циклу), тобто треба процес усередині підприємств [15].

Щоб виробляти продукцію певної спеціалізації країна повинна мати певні переваги перед іншими державами, серед яких можна виокремити вигідне економіко-географічне положення, високий природно-ресурсний потенціал, кваліфіковані кадри. Не менш вагомим є попит на продукцію на світовому ринку та високий рівень її конкурентоспроможності.

Цікавим феноменом є територіальний поділ праці, який є одним із аспектів суспільного поділу праці. Ще у первісному суспільстві існував поділ праці між жінкою і чоловіком або між працею дорослих і дітей. З появою племен, що займалися різними видами діяльності (наприклад, тваринництвом чи рослинництвом) спостерігається фактично перший суспільний поділ праці. Наступний поділ праці простежується при відокремленні ремесла від землеробства і тваринництва. Обидва з наведених прикладів суспільного поділу праці мають переважно локальний характер, оскільки виробництво і споживання продукції відбувалося здебільшого в певних замкнених системах (плем'я, община і т. п.). З появою нового суспільного прошарку населення - купців, котрі

забезпечили товарообмін між далеко віддаленими регіонами виробництва і регіонами споживання продукції, суспільний поділ праці набув ознак територіального.

Наступним поштовхом для поглиблення територіального поділу праці в міжнародну сферу стали поява машин та розвиток сучасних видів транспорту (морського, залізничного, авіаційного, трубопровідного), які сприяли підвищенню продуктивності праці та збільшенню концентрації виробництва певної продукції в окремих регіонах. В товарообмінні процеси залучається все більша кількість регіонів, включно з країнами та віддаленими материками.

В зв'язку з цим сформувалось поняття міжнародної спеціалізації. Виникли цілі світові регіональні утворення з конкретною галузеву і регіональною спеціалізацією (Європейський Союз (ЄС), країни Північної Америки (США, Канада, Мексика), країни ОПЕК).

Ретельна теоретична розробка та формування вдалого механізму зовнішньоекономічних зв'язків може допомогти Україні зайняти належне (не виключено, що провідне) місце у світовому господарстві, а розробка комплексу заходів міжнародного співробітництва і практичне втілення їх в життя є невідкладними завдання щодо забезпечення економічного зростання держави.

Беручи за основу принцип міжнародного поділу праці, геополітичне становища України, характер розвитку її продуктивних сил, науково-технічний та ресурсний потенціали, реалізацію зовнішньоекономічної діяльності, необхідно орієнтувати на інтеграцію господарського комплексу України у світову економічну систему.

Для успішної інтеграції необхідно сформуванати ринкову систему господарювання, базуючись на загальноприйнятих у світовій практиці принципах, нормах та економічних механізмах, забезпечити раціональне використання можливостей світового ринку для ефективної реструктуризації національного господарства, провадити розвиток зовнішньоекономічної сфери як одного з основних факторів високоефективного та динамічного економічного зростання.

На сьогодні, у регулюванні даної сфери діяльності, на противагу застарілій системі державного адміністрування основними мають виступати економічні важелі товарно-грошових відносин.

Реалізація зовнішньоекономічної діяльності має базуватися на принципах демократизації, демонополізації зовнішніх економічних зв'язків. Для забезпечення цих принципів необхідно скорочувати адміністративні обмеження на експорт та імпорт; згідно з міжнародною практикою передбачати надання об'єктам зовнішньоекономічної діяльності більшої самостійності; провадити ефективну політику митного та валютного регулювання міжнародних господарських зв'язків.

Попри те, зовнішня економічна політика, що передбачає забезпечення взаємовигідної співпраці з іноземними партнерами, стимулювання конкуренції між учасниками зовнішньоекономічної діяльності з метою підвищення якості продукції та послуг на українському ринку має відповідати національним інтересам України.

При забезпеченні ефективної роботи системи зовнішньоекономічних зв'язків особливої уваги заслуговує вирішення ряду питань, а саме: розроблення необхідної законодавчої бази; створення або реструктуризація чи розвиток інституційних структур, що регулюють зовнішні зв'язки, забезпечення відповідного економічного середовища.

Як основні сфери міжнародної співпраці України можна виокремити: залучення іноземних інвестицій; науково-технічна співпраця, розвиток міжнародного туризму, культурних зв'язків між країнами, взаємовигідна зовнішня торгівля, сприяння у наданні кредитів і позик, зацікавлення країн у спільній розробці багатих природних ресурсів, створенні спільних підприємств, спеціалізації і кооперуванні виробництва, торгівлі технологіями.

Україна має долучатись і розвитку міжнародної науково-технічної кооперації, що полягатиме у запозиченні досвіду та запрошенні іноземних спеціалістів; у підготовці і

підвищенні кваліфікації вітчизняних кадрів за кордоном; обміні технологіями, ліцензіями, конструкторськими і проектними матеріалами; у співпраці в галузі науки і техніки, будівництві, модернізації та експлуатації підприємств, інших об'єктів виробничого призначення і соціальної інфраструктури; створенні, розширенні та забезпеченні нормальної діяльності навчальних закладів, у тому числі і спільних.

Особливу увагу варто приділити стану зовнішньої торгівлі України. На сьогодні, економічна політика в цій сфері є нераціональною. Структура і ефективність запланованих у цій сфері заходів не відповідають потребам формування національної ринкової економіки, а частка експорту України в національному доході майже в 4 рази менша за середньосвітовий показник.

Власне структура імпорту та експорту будь-якої країни є чи не найвагомим показником здатності галузей її народногосподарської системи до міжнародної конкуренції.

У системі міжнародного поділу праці Україна спеціалізується на виробництві: машин (літаки, судна, ракетно-космічна техніка, танкобудування), продукції чорної металургії (залізна і марганцева руди, прокат), продукції АПК, особливо харчової (цукор, борошно, олія, м'ясо, молоко, овочеві консерви, кондитерські вироби), виробництві хімікатів та цементу.

Об'єктивними причинами, що перешкоджають нині Україні зайняти свою нішу у світовому господарстві, є доволі низька конкурентоспроможність продукції на світових ринках. Більшість українських товарів, на які є попит на зовнішніх ринках, не відповідають міжнародним стандартам. Лише близько 1% вітчизняних промислових товарів можуть конкурувати на міжнародних ринках. Крім того, в Україні недосконалою є система управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Для швидкої інтеграції України у систему світової економіки необхідно створити такі передумови: підвищення іміджу України у світі; забезпечення територіальної цілісності; створення системи національної безпеки; демократизація усіх сфер суспільного життя держави; безумовне виконання міжнародних зобов'язань; участь у глобальних та регіональних політичних процесах; формування і дотримання відповідного законодавства; оцінювання економічного та експортного потенціалу; зміцнення національної валюти; зменшення зовнішньої заборгованості; формування почуття власної національної гідності.

Висновки: Отже, можемо обґрунтовано стверджувати, що сьогодні Україна має усі передумови для поглибленого розвитку міжнародних відносин. Цьому сприяють природні умови, географічне розташування, трудовий та науково-технічний потенціал. В свою чергу розвиток і зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків держави позитивно відібрається на оптимальній просторовій орієнтації бізнесу.

Подальші дослідження стосуватимуться аналізу інших чинників просторового орієнтування підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Фесенко М. В. Концептуальні засади консолідації суб'єктів світ-системи у розбудові нового міжнародного порядку / М. В. Фесенко. – К.: Центр вільної преси, 2015. – 527 с.
2. Раздина Е. В. Обусловленность процессами глобализации трансформации современного мирового порядка / Е. В. Раздина // Гуманітарний часопис. – 2011. – № 2. – С. 80-87.
3. Чернявська Л. Н. Міжнародні неурядові організації у світовій політиці: монографія / Чернявська Л. Н. – К.: видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 215 с.
4. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
5. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економікоправовий аспект / Камлик М. І. – К.: Атіка, 2005. – 431 с.
6. Інноваційна дипломатія XXI століття. Колективна монографія (ІМВ КНУ). – К.: Центр вільної преси, 2012. – 408 с.
7. Климаська Л. Д. Комунікативні технології в реалізації соціально-політичних проектів. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук. – Львів, 2013. – 32 с.

8. Копійка В. В. Дипломатія інформаційної доби / В. В. Копійка // Матеріали міжнародної наукової конференції «Міжнародна інформація : концептуальні та прикладні виміри». – К.: КНУ ІМВ, 2013 – с. 4-6
9. Макаренко Є. А. Інформаційно-комунікативний менеджмент у міжнародних відносинах // Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції «Україна в системі глобального інформаційного обміну: методологічні аспекти дослідження і підготовки фахівців». - Л.: «Львівська політехніка», 2013. - С. 143-151.
10. Почепцов Г. Соціальні комунікації і нові комунікативні технології / Г. Почепцов // Комунікація. – 2010. – № 1. – С. 19-26.
11. Титаренко Т. В. Об'єктивні характеристики та функції іміджування держави в міжнародних відносинах / Т. В. Титаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2011. – Випуск 101. Частина. 1. – С.155-165.
12. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Підручник для вузів / [І.В. Багрова, Н.І.Редіна, В.Є. Власюк, О.О. Гетьман], за ред. д-ра екон. наук, проф. І.В.Багрової. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 580 с.
13. Національна економіка : навч. посіб. / [А.Ф. Мельник, НЗ5 А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович], за ред. А.Ф. Мельник. - К.: Знання, 2011. - 463 с.
14. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / [С. І. Дорошунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник та ін.] — К.: КНЕУ, 2000. — 364 с.
15. Раджабова З.К. Світова економіка // Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://epi.cc.ua/mirovaya-ekonomika198.html>

References:

1. Fesenko M. V. (2015) *Conceptual principles of consolidation of subjects of the world-system in the development of a new international order [Kontseptual'ni zasady konsolidatsiyi sub"yektiv svit-systemy u rozbudovi novoho mizhnarodnoho porjadku]* / M. V. Fesenko. – K.: Tsentr vil'noyi presy,. – 527 s.
2. Razdyna E. V. (2011) *The conditionality of the processes of globalization of the transformation of the modern world order [Obuslovlennost' protsessamy hlobalyzatsiyi transformatsiyi srovnennogo mirovoho porjadku]* / E. V. Razdyna // *Humanitarnyy chasopys*. – № 2. – S. 80-87.
3. Chernyavs'ka L. N. (2008) *International non-governmental organizations in world politics: monograph [Mizhnarodni neuryadovi orhanizatsiyi u svitoviy politytsi: monohrafiya]* / Chernyavs'ka L. N. – K.: vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Kyiv's'kyi universytet»,. – 215 s.
4. Ivanyuta T. M., Zayichkovs'kyi A. O. (2009) *International non-governmental organizations in world politics: monograph [Ekonomichna bezpeka pidpryemstva]* / T. M. Ivanyuta, A. O. Zayichkovs'kyi. – K.: Tsentr uchbovoyi literatury, – 256 s.
5. Kamlyk M. I. (2005) *Economic security of entrepreneurial activity. Economic legal aspect* / Kamlyk M. I. - K.: Atika, - 431 s.
6. *Innovative diplomacy of the XXI century. Collective monograph (2012) [Innovatsiyina dyplomatiya KHKHI stolittya. Kolektyvna monohrafiya]* (IMV KNU). - K.: Tsentr vil'noyi presy, - 408 s.
7. Klymans'ka L. D. (2013) *Communicative technologies in the implementation of socio-political projects. The dissertation dissertation for the degree of doctor of political sciences. [Komunikatyvni tekhnolohiyi v realizatsiyi sotsial'no-politychnykh proektiv. Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovooho stupenya doktora politychnykh nauk].* - L'viv, - 32 s.
8. Kopyyka V. V. (2013) *Diplomacy of the informational period [Dyplomatiya informatsiyanoi doby]* / V. V. Kopyyka // *Materialy mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi «Mizhnarodna informatsiya : kontseptual'ni ta prykladni vymiry».* – K.: KNU IMV, – s. 4-6
9. Makarenko YE. A. (2013) *Information and communication management in international relations [Informatsiyno-komunikatyvnyy menedzhment u mizhnarodnykh vidnosynakh]* // *Materialy II Vseukrayins'koyi naukovoyi konferentsiyi «Ukrayina v systemi hlobal'noho informatsiynoho obminu: metodolohichni aspekty doslidzhennya i pidhotovky fakhivtsiv».* - L.: «L'viv's'ka politekhnika», - S. 143-151.
10. Pocheptsov H. (2010) *Social communications and new communicative technologies [Sotsial'ni komunikatsiyi i novi komunikatyvni tekhnolohiyi]* / H. Pocheptsov // *Komunikatsiya*. – № 1. – S. 19-26.
11. Titarenko T. V. (2011) *Objective characteristics and functions of image of the state in international relations [Ob"yektivni kharakterystyky ta funktsiyi imidzhuvannya derzhavy v mizhnarodnykh vidnosynakh]* / T. V. Titarenko // *Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*. – K., – Vypusk 101. Chastyna. 1. – S.155-165.
12. *Foreign economic activity of enterprises: Textbook for high schools (2004)* , za red. d-ra ekon. nauk, prof. I.V.Bahrovoyi. – K.: Tsentr navchal'noyi literatury,. – 580 s.
13. *National Economy: Teach. Manual (2011) [Natsional'na ekonomika : navch. Posib].* / [A.F. Mel'nyk, N35 A.YU. Vasina, T.L. Zhelyuk, T.M. Popovych], za red. A.F. Mel'nyk. - K.: Znannya, - 463 s.
14. *Placement of productive forces of Ukraine: Teaching method. manual for self. learn dists (2000) [Rozmishchennya produktyvnykh syl Ukrayiny: Navch.-metod. posibnyk dlya samost. vuvch. dysts.]* / [S. I. Dorohuntsov, YU. I. Pityurenko, YA. B. Oliynyk ta in.] — K.: KNEU, - 364 s.
15. Radzhabova Z.K. *World economy [Svitova ekonomika]* // *Elektronnyy resurs*. - Rezhym dostupu: <http://epi.cc.ua/mirovaya-ekonomika198.html>

Ключові слова: розміщення підприємств; просторова економіка; міжнародна економіка; зовнішньоекономічні зв'язки.

Ключевые слова: размещение предприятий; пространственная экономика; международная экономика; внешнеэкономические связи.

Keywords: placement of enterprises; spatial economy; international economy; foreign economic relations.

Рецензент: Качала Т. М., професор кафедри економіки, підприємництва та природничих наук Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського, доктор економічних наук, професор

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/8904506>